

РЕЦЕНЗИЯ

От

доц. д-р Ивайло Цанов

член на научното жури в процедурата за присъждане на образователната и научната степен
„доктор“

по професионално направление **3.4. Социални дейности**

за дисертационния труд на

Нина Стоянова Дякова

на тема:

„Ключови фактори, влияещи върху индивидуалното представяне и спортните постижения на юноши и девойки състезатели по стрелба“

представен за придобиване на образователната и научната степен „доктор“ по докторска програма **„Социална работа, психологически изследвания и социални политики“** към професионално направление **3.4. Социални дейности**.

1. Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем в научно и научно-приложно отношение

Дисертационният труд е посветен на проблем, който може с основание да бъде определен като актуален както в научно, така и в научно приложно отношение. Макар емпиричното поле на изследването да е свързано със спортната стрелба, разработката е ситуирана в рамките на професионално направление 3.4. Социални дейности, доколкото разглежда психологически и поведенчески фактори, имащи отношение към развитието, адаптацията, устойчивостта и личностното функциониране на юноши и девойки в организирана социална среда. В този смисъл изследването има значение не само за спортната практика, но и за по-широкото разбиране на социално психологическите механизми, които влияят върху представянето, саморегулацията и мотивацията на младите хора.

Прави впечатление, че темата е подбрана така, че да съчетава психологическа проблематика с практически приложим контекст. Именно това я прави релевантна към социалните дейности защото насочва вниманието към възможностите за подкрепа, развитие и психологическо подпомагане на подрастващи в среда, изискваща висока дисциплина, устойчивост и личностна мобилизация. В този смисъл може да се приеме, че разработката притежава както научна значимост, така и реален потенциал за приложение в интервенционни и подкрепящи практики, насочени към млади хора.

2. Познава ли дисертантът състоянието на проблема и оценява ли творчески литературния материал

От дисертационния труд е видно, че докторантката познава в достатъчна степен състоянието на разглеждания проблем. Използван е значителен по обем литературен материал, който обхваща когнитивните процеси, мрежите на вниманието, психологическите фактори, свързани с представянето, както и стратегии за подобряване на психологическата готовност и цялостното функциониране на младите състезатели. Това позволява проблемът да бъде поставен не само в тесен приложен контекст, но и в рамките на по-общите психологически изследвания върху развитието, самоконтрола, тревожността, мотивацията и устойчивостта при юноши.

В този смисъл може да се каже, че авторката демонстрира добра ориентация в литературата и стремеж към систематизация на научното знание. На места изложението е по-описателно, което е характерно за мащабни литературни обзори, но като цяло може да се приеме, че литературният материал е подбран съвестно и е използван в съответствие с целите на труда. Налице е стремеж към творческо осмисляне, особено там, където различни фактори се свързват в по-цялостна обяснителна рамка.

3. Избраната методика на изследване може ли да даде отговор на поставената цел и задачи на дисертационния труд

Избраната методика в основни линии съответства на поставената цел и задачите на дисертационния труд. Авторката е използвала систематичен преглед на научните изследвания, въпросник за субективна оценка на факторите и набор от психологически инструменти за установяване на по-обективни зависимости. Тази комбинация е оправдана, тъй като разглежданият проблем е многопластов и предполага съчетаване на субективни оценки, психологически характеристики и функционални показатели.

От гледна точка на професионално направление 3.4. Социални дейности е особено важно, че изследването не се ограничава до резултата като спортен факт, а го разглежда през призмата на личностни и психологически фактори, които могат да бъдат предмет на подкрепа, развитие и интервенция. В този смисъл избраната методика е в състояние да даде отговор не само на поставените конкретни задачи, но и да изведе по-общи зависимости, свързани с подкрепата на млади хора в ситуация на високи изисквания и напрежение.

4. Кратка аналитична характеристика на естеството и оценка на достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд

Материалът, върху който се основават приносите на дисертационния труд, има двоен характер. От една страна, това е значителният литературен масив а от друга, емпиричният материал, получен чрез анкетно проучване и използване на психологически инструменти. Тази двойна основа придава на изследването по-голяма аналитична стабилност и позволява изводите да стъпят както върху натрупаното научно знание, така и върху конкретни данни.

По отношение на достоверността на материала може да се каже, че авторката е положила усилия за методологична коректност и за внимателно интерпретиране на резултатите. Част от данните са свързани със самооценки, което е характерно за психологически и социалнопсихологически изследвания, но те са допълнени с други измервания, което повишава надеждността на общата картина. В този смисъл може да се приеме, че материалът е достатъчен и в приемлива степен достоверен за поддържане на основните изводи и приноси на труда.

5. В какво се заключават научните или научно-приложните приноси на дисертационния труд? Каква е значимостта им за науката и практиката?

Формулираните в дисертацията научни приноси са осем. Сред тях авторката изтъква, че е проведено първото в страната емпирично изследване на факторите, оказващи влияние върху спортните постижения на юноши и девойки състезатели по спортна стрелба; констатирани са връзки между нивото на спортните постижения и определени характерологични особености, между спортните постижения и постиженията в други области като обучение и взаимоотношения, както и между високите спортни постижения и положителните преживявания на състезателите на фона на повишени нива на семейна тревожност; доказана е липсата на зависимост между ръста и спортните постижения; установено е и разминаване между субективните представи на състезателите и обективно установените фактори на успеха.

Научно приложните приноси са четири: апробиран е тестът MAIA-BG 2024; предложена е комбинация от диагностични тестове за установяване на ключови за спортните постижения психологически характеристики; идентифицирани са фактори за високи спортни постижения, които могат да бъдат обект на специализирана подготовка; предложените диагностични средства могат да се използват и за прогнозиране на потенциал за високи спортни постижения. В този смисъл може да се приеме, че приносите имат както познавателна, така и отчетливо приложна стойност

6. Може ли да се оцени в каква степен дисертационният труд и приносите представляват лично дело на дисертанта?

От съдържанието на труда може да се направи извод, че разработката и основните ѝ резултати представляват лично дело на Нина Стоянова Дякова. Това личи от начина, по който е изградена изследователската логика, от подбора и обработката на литературния материал, както и от анализа на емпиричните данни. Налице е последователно лично участие в изследователския процес и може да се приеме, че приносите на труда са в достатъчна степен нейно дело.

7. Преценка на публикациите по дисертационния труд

По дисертационния труд са представени публикации, които са тематично свързани с разработваната проблематика. Те удостоверяват, че част от идеите и резултатите са въведени

в научно обращение. В случая по-важното е не толкова количеството, колкото тематичната им релевантност и ролята им за очертаване на научния профил на докторантката. Публикациите могат да бъдат оценени положително, доколкото съответстват на характера и съдържанието на дисертационния труд.

8. Резултатите от дисертационния труд използвани ли са вече в научната и социалната практика? Има ли постигнат пряк икономически ефект?

Резултатите от дисертационния труд имат отчетлива практическа насоченост и могат да бъдат използвани и в тренировъчната дейност на Нина Стоянова Дякова, доколкото подпомагат преценката на факторите, влияещи върху представянето на младите състезатели, и създават основа за по-целенасочена психологическа и състезателна подготовка.

9. Мотивирани препоръки за бъдещо използване на научните и научно-приложните приноси

Резултатите от труда могат да бъдат използвани както в подготовката на млади състезатели по стрелба, така и в по-широки практики, насочени към работа с юноши и девойки в условия на повишени изисквания, състезателност и необходимост от самоконтрол. Уместно би било изведените фактори и направените обобщения да бъдат включени в програми за психологическа подготовка, развитие на вниманието, управление на тревожността и повишаване на емоционалната устойчивост. Разработката има потенциал да бъде полезна и за специалисти по психологическо консултиране и подкрепа на млади хора.

10. Авторефератът направен ли е съгласно изискванията, правилно ли отразява основните положения и научните приноси на дисертационния труд?

Авторефератът е изготвен съобразно основните изисквания и в достатъчна степен отразява съдържанието на дисертационния труд. Представени са актуалността на проблема, целта, задачите, методите, хипотезата, структурата и основните резултати. Може да се приеме, че той изпълнява коректно своята функция и дава ясна представа за характера и насоката на изследването.

11. Критични бележки по дисертацията, включително и по литературната осведоменост на кандидата

По дисертационния труд могат да бъдат направени отделни бележки от по-скоро редакционен и уточняващ характер, които не засягат неговите същностни качества, научната логика на изложението и постигнатите резултати. В труда личи сериозна литературна осведоменост, последователност в разработването на проблема и стремеж към обосноваване на свързване на теоретичния и емпиричния план на изследването. В този смисъл може да се приеме, че не са налице съществени критични бележки, които да поставят под съмнение научната стойност на дисертацията или нейната пригодност за успешна публична защита.

12. Други въпроси, по които рецензентът счита, че следва да вземе отношение

Следва да се отбележи, че дисертационният труд има потенциал да надхвърли рамките на конкретната спортна дисциплина. Част от изведените зависимости имат отношение към по-широкия въпрос за психологическата подкрепа и развитието на млади хора в структурирани, високо изискващи среди. Именно това прави труда релевантен към социалните дейности в по-широк смисъл.

13. Заключение с ясно становище да се даде или не научна степен

Предвид изложеното дотук и цялостната оценка на дисертационния труд считам, че той отговаря на изискванията за присъждане на образователната и научната степен „доктор“ по професионално направление 3.4. Социални дейности. Трудът е актуален, научно издържан и съдържа резултати с приложна стойност в областта на психологическите изследвания и работата с млади хора.

На основание на цялостната оценка на дисертационния труд, публикационната активност и представената документация предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Нина Стоянова Дякова образователната и научната степен „доктор“ по докторска програма „Социална работа, психологически изследвания и социални политики“ към професионално направление 3.4. Социални дейности.

Варна

Изготвил становището:

26.03.2026г.

доц. д-р Ивайло Цанов